

გრავიტაციის თერმოდინამიკური თეორია

სამყაროში ყველაფერი ინფორმაციაა!

- რა არის ინფორმაცია? შეგვიძლია თუ არა მისი რაოდენობრივი აღწერა
- ინფორმაცია შენახულია ბიტებში და რაოდენობრივად შეგვიძლია ვთქვათ რომ ინფორმაციის რაოდენობა არის ბიტების რაოდენობა, რადგან ბიტი არის ელემენტარული ინფორმაციის მატარებელი.

რა არის emergence ?

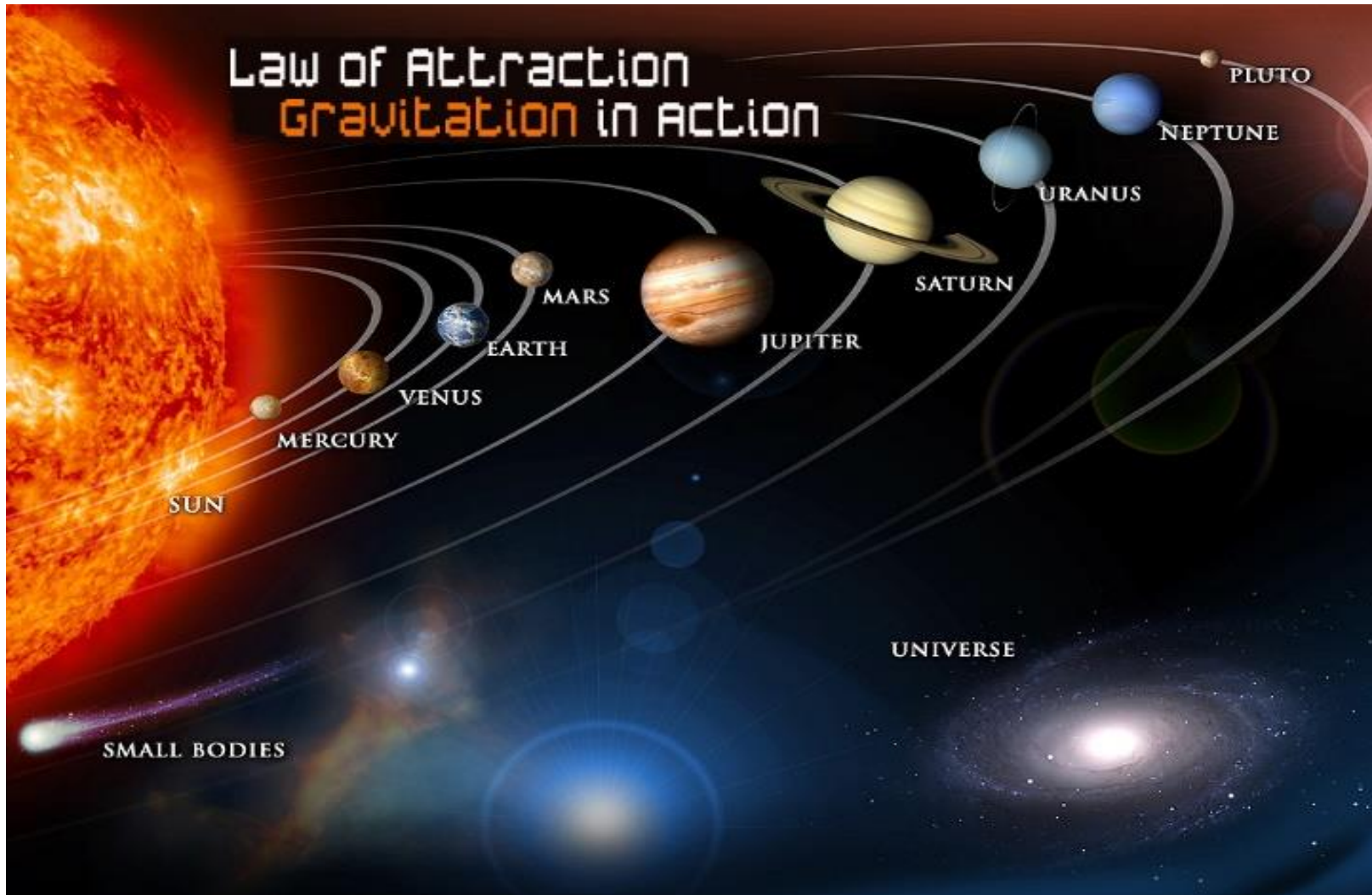
- გვქვს დიდმასშტაბიანი სტრუქტურა რომელიც შედგება ელემენტარული ერთეულებისგან და ეს ერთეულები არაფერს გვეუბნებიან სტრუქტურაზე რომელსაც ისინი ქმნიან.
- მაგალითად: სურათი და მისი შემადგენელი პიქსელი, თერმოდინამიკური საშუალო სიდიდეები და მიკოსკოპული მდგომარეობები.

ინფორმაცია და ენტროპია

- შენონის ენტროპია: $H(p) = -\sum p_i \log_2 p_i$ სადაც p_i არის i მიკრო მდგომარეობის ალბათობა
- განვიხლოთ ცფრული წრედი ორ ბიტიათ შესავალით ($X Y$) და გამოსავალით ($X \vee Y, X \& Y$)
- შესავალზე: (0 0), (0 1), (1,0), (1 1) თითოეული $\frac{1}{4}$ ალბათობით, შენონის ენტროპია:
 $4(-\frac{1}{4} \log_2 (1/4))=2,$
- გამოსავალზე (1 0) და (0 1) ერთი და იგივეა ($X \vee Y$) ამიტომ ენტროპია :
- $2(-\frac{1}{4} \log_2 (1/4)) - \frac{1}{2} \log_2 (1/2)=1.5$

ინფორმაცია დაიკარგა, პროცესი შეუქცევადია...

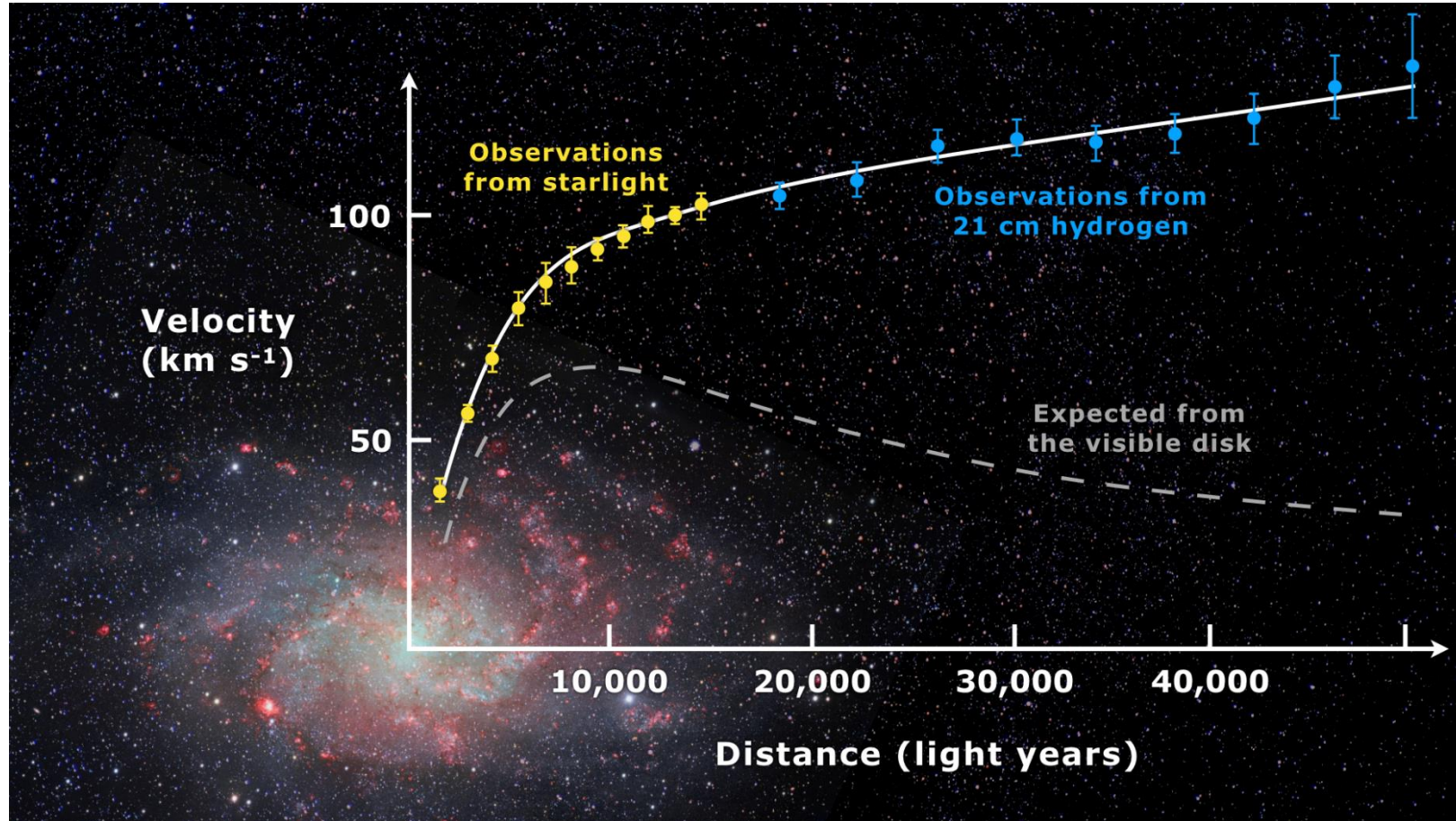
ნიუტონის გრავიტაცია

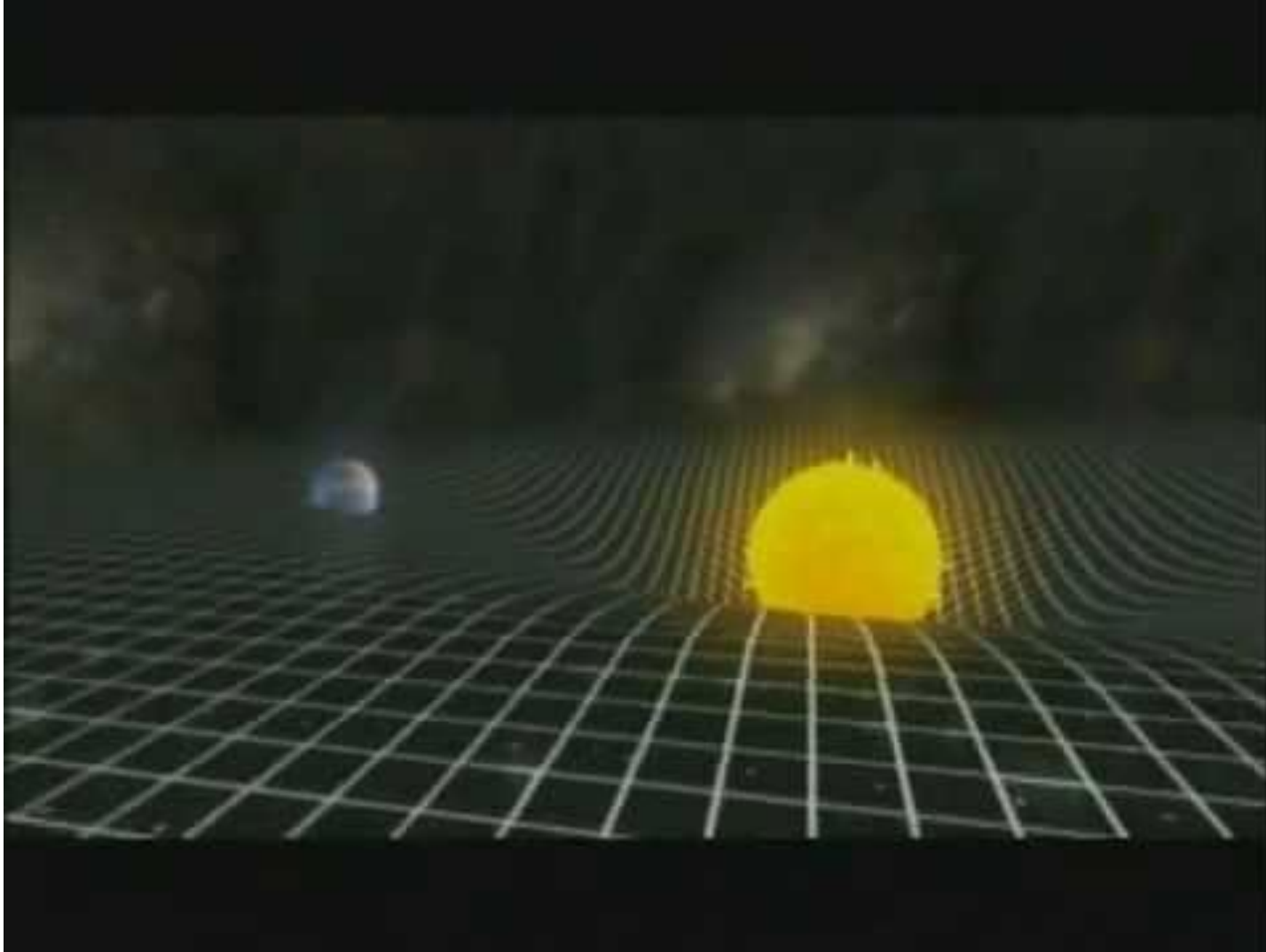
$$F = G \frac{m_1 m_2}{d^2}$$

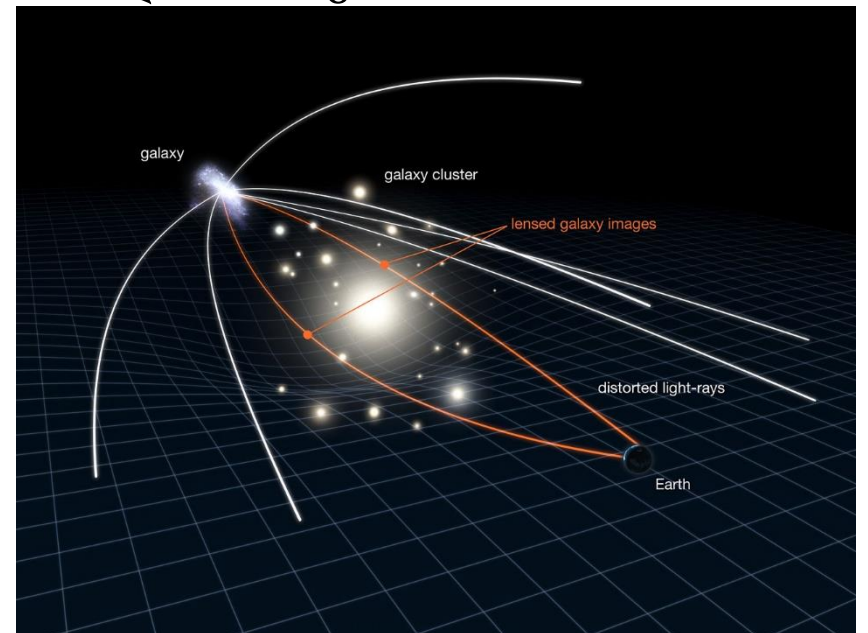
ნიუტონის გრავიტაცია ვერ ხსნის გალაქტიკების დინამიკას

აინშტაინის გრავიტაცა

- გრავტაცია შედეგია მასიური სხეულების მიერ სივრცე-დროის გამრუდების.
- გამრუდებულ სივრცე დროში სინათლე წრფივად აღარ ვრცელდება - გრავიტაციული ლინზირება

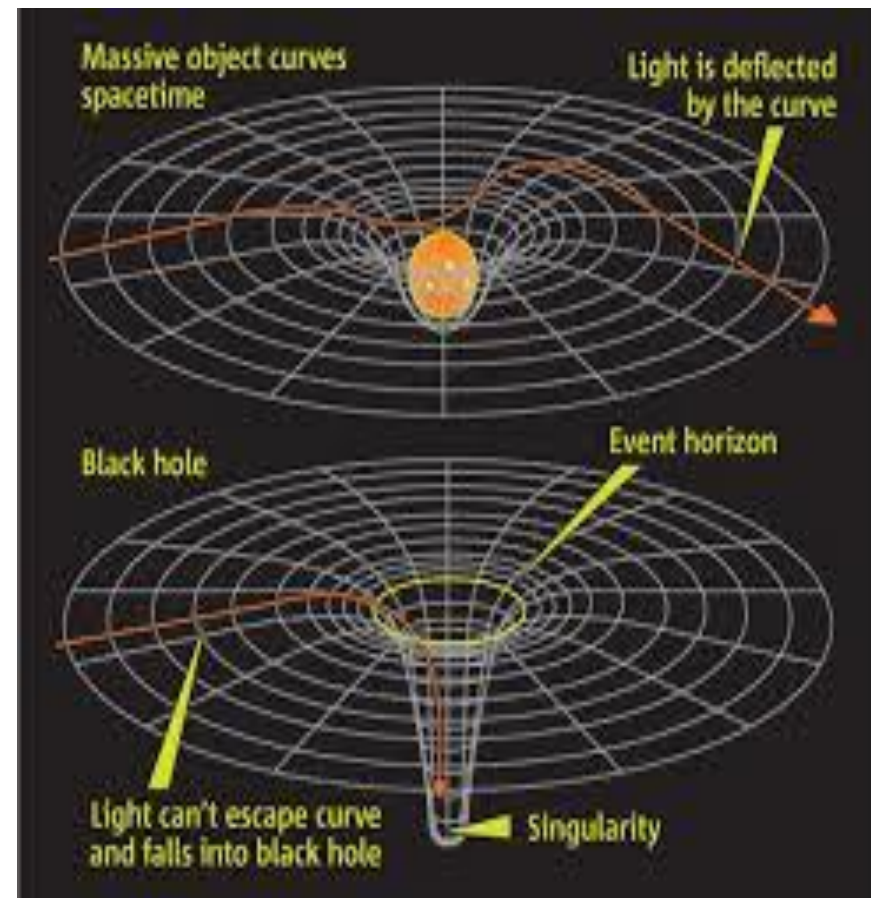
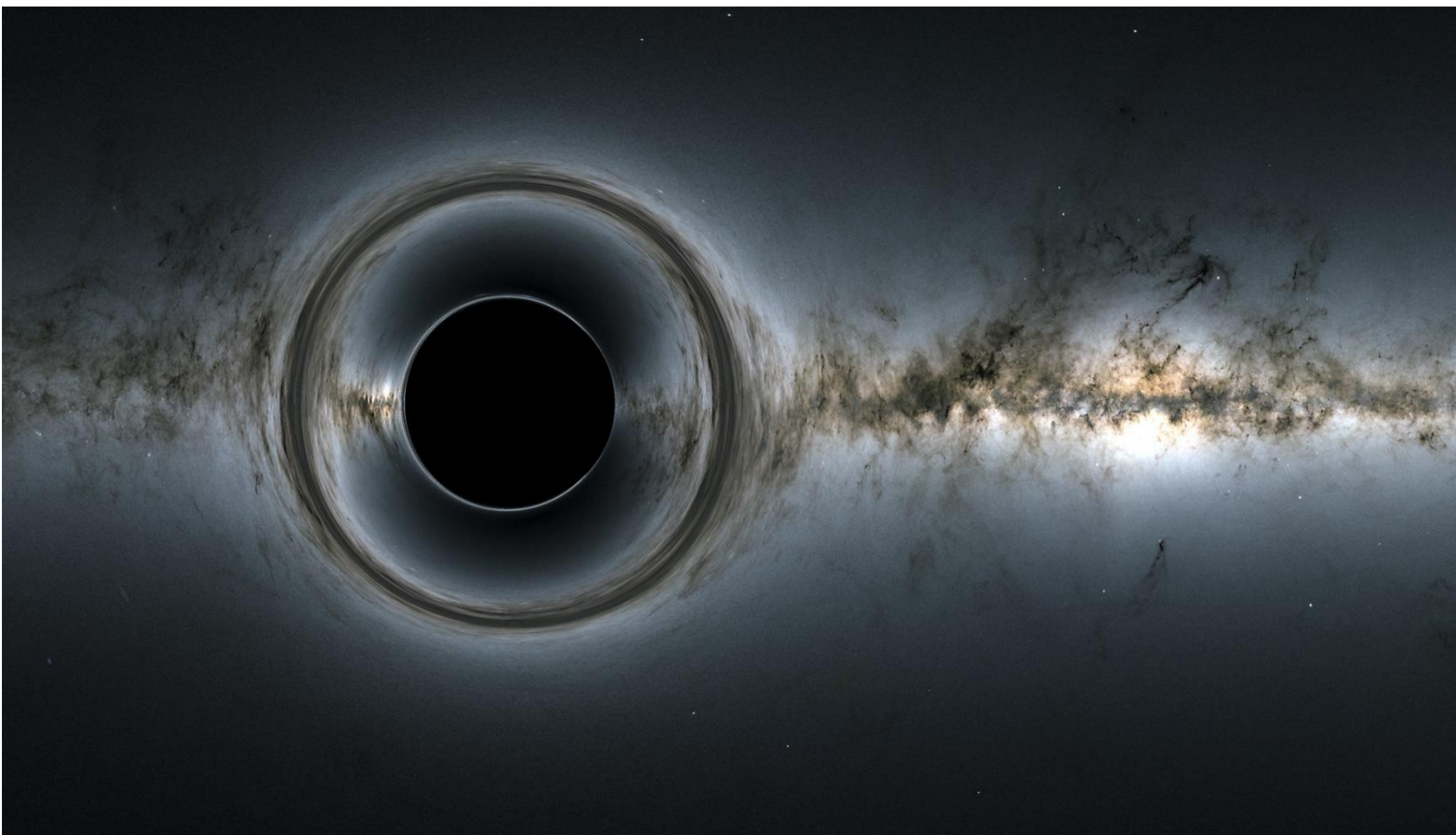

გალაქტიკების პრობლემა ისევ პრობლემაა

- ნიუტონის გრავიტაციის მიხედვით უნდა არსებობდეს რაღაც მატერიის ფორმა რომელიც მხოლოდ გრავიტაციულად ურთერთქმდება
- ან დიდ მასშტაბებზე გრავიტაცია სხვაგვარად მოქმედებს
- ან არსებობს სხვა ახსნა...

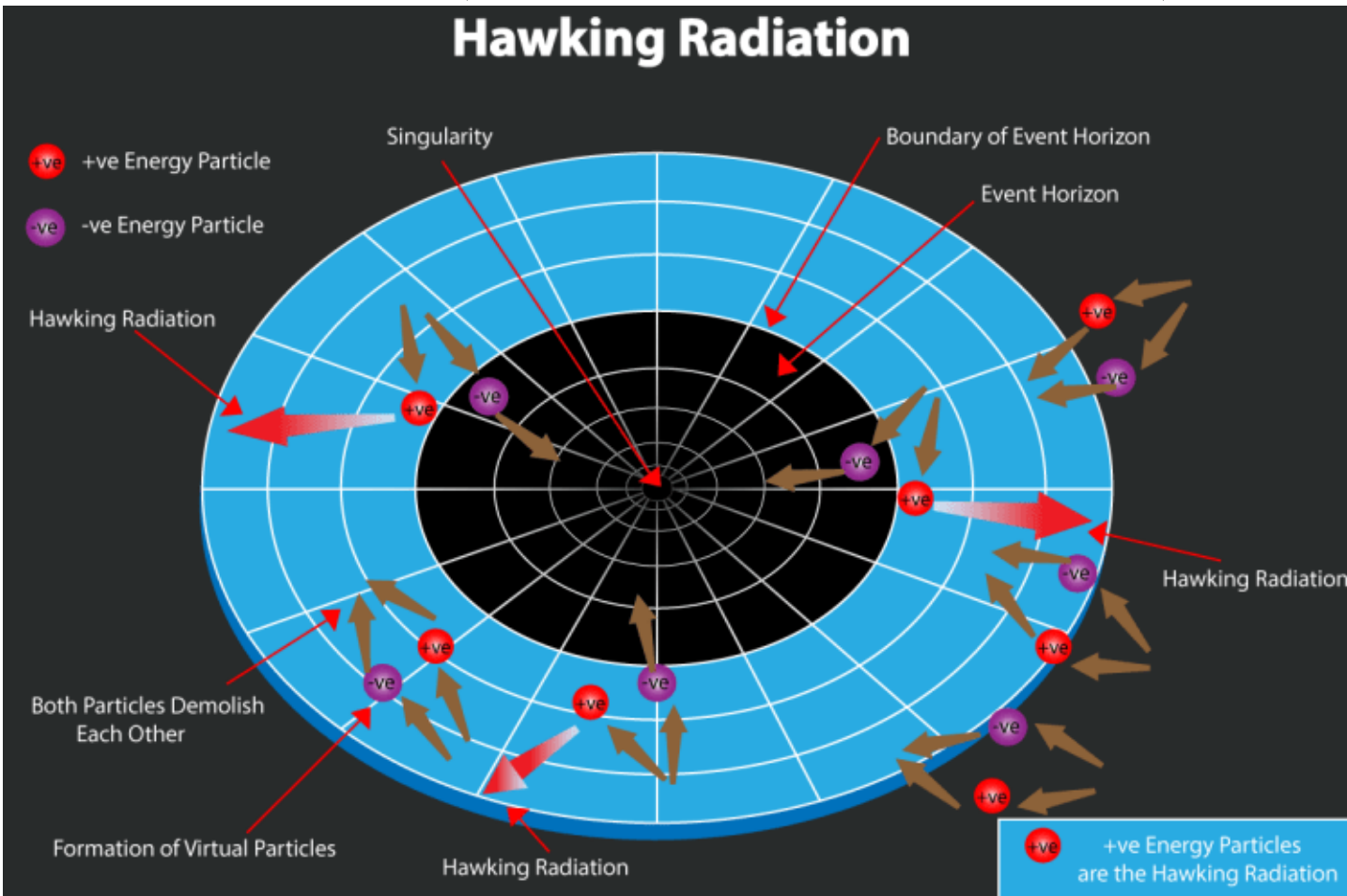

შავი ხვრელები- გრავიტაციის უკეთ გაგების საშუალება

შავი ხვრელების თერმოდინამიკა

- რა მოსდის ინფორმაციას როდესაც შედის შავ ხვრელში?

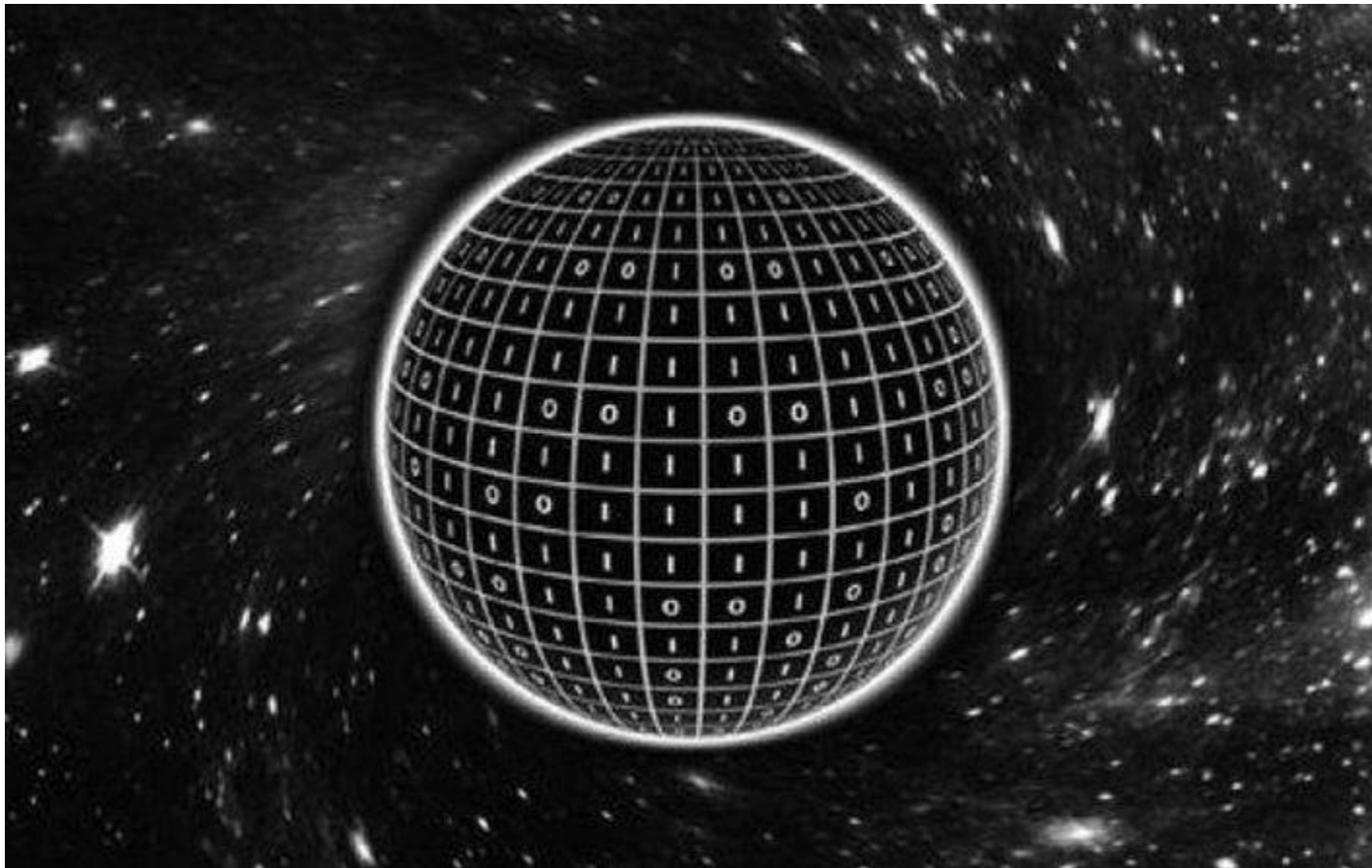
$$T = \frac{1}{2\pi} \frac{\hbar g}{kc}$$

$$g = \frac{GM}{R^2}$$

- ნაწილაკები შეიძლება გაჩნდნენ და რეკომბინირდნენ ვაკუუმში რადგან ვაკუუმი კვანტური განუზღვრელობის გამო შეიცავს ფლუქტუაციებს
- შავი ხვრელების ტემპერატურა განისაზღვრება ნაწილაკებით, რომლებმაც ვერ მოასწეს რეკომბინაცია და ერთი აღმოჩნდა ჰორიზონტის შიგნით ერთი კი გარეთ
- მიკროსკოპულადაც და მაკროსკოპულადაც შავი ხვრელები კვანტური ობიექტებია !

შავი ხვრელების ინფორმაცია

- ყველაზე 'ტევადი' ჩიპი შავი ხვრელია

ინფორმაცია რაც შეიძლება დაიტოს შავმა ხვრელმა არის მისი ზედაპირის ფართობის პროპორციული

შენონის ენროპია როგორც ინფორმაცია

$$S = \frac{\text{Area}}{4G\hbar} c^3$$

გრავიტაციის კანონები შეიძლება მიღებულ იქნას თერმოდინამიკის კანონებიდან

- აინშტაინის განტოლება შავი ხვრელისთვის: $dM = \frac{g}{2\pi} \frac{dA}{4G}$ (1)

- თერმოდინამიკის 1-ელი კანონი :

$$dE = Tds \quad (2)$$

$$s = k \frac{A}{4G\hbar} c^3 \quad (3)$$

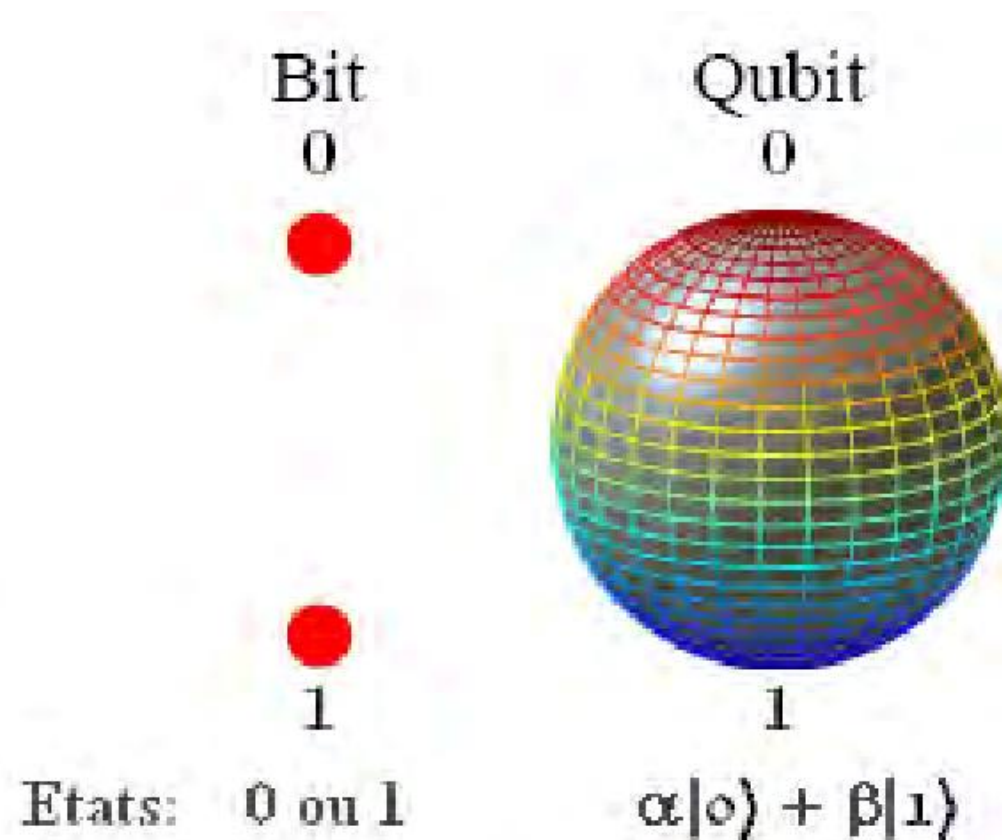
$$kT = \frac{\hbar g}{2\pi c} \quad (4)$$

ჰოლოგრაფიული პრინციპი

- თუ გვაქვს არე რომელშიც ზვრული რაოდენობა ინფორმაციაა ამ არის შემომსაზღვრელი ფართობი იგივე ინფორმაციის რაოდენობას ინახავს რასაც თვითონ ეს არე
- ჰოლოგრაფიული პრინციპი
- შავი ხვრელის ზედაპირი სრულ ინფორმაციას ინახავს შავ ხვრელზე

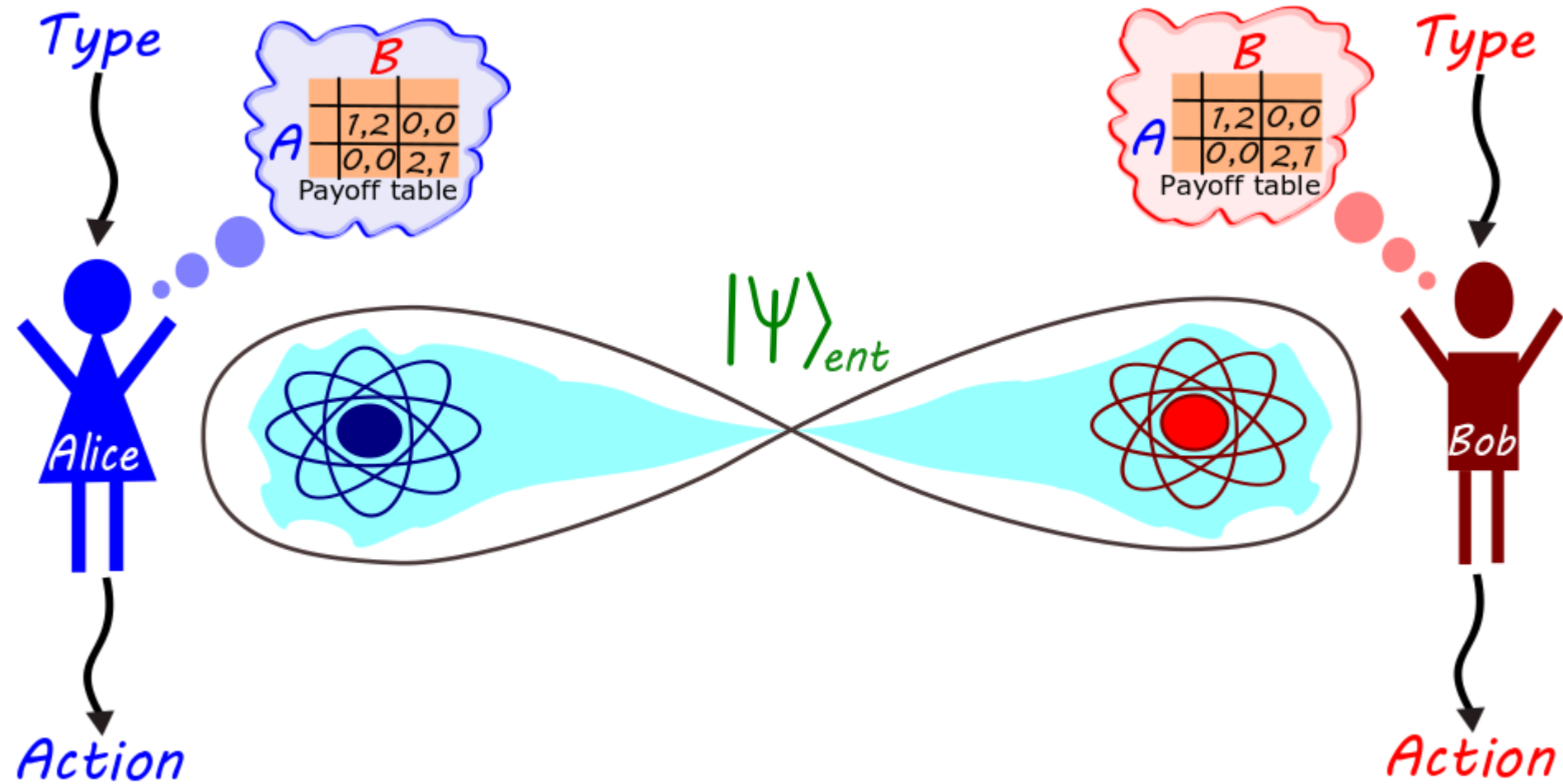
შავი ხვრელის თერმოდინამიკამ საშუალება მოგვცა ინფორმაციასა და გრავიტაციას შორის კავშირი დაგვემყარებინა
 მაგრამ რა სახითაა ინფორმაცია შავ ხვრელებში?

- ბიტი წარმოადგენს დისკრეტულ ინფორმაციულ ერთეულს ის შეიძლება იყოს 0 ან 1 თუმცა კვანტურ მექანიკურად მდგომარეობა შეიძლება იყოს აგრეთვე ამ ორი შესაძლო მდგომარეობების სუპერპოზიცია - ქუბიტი

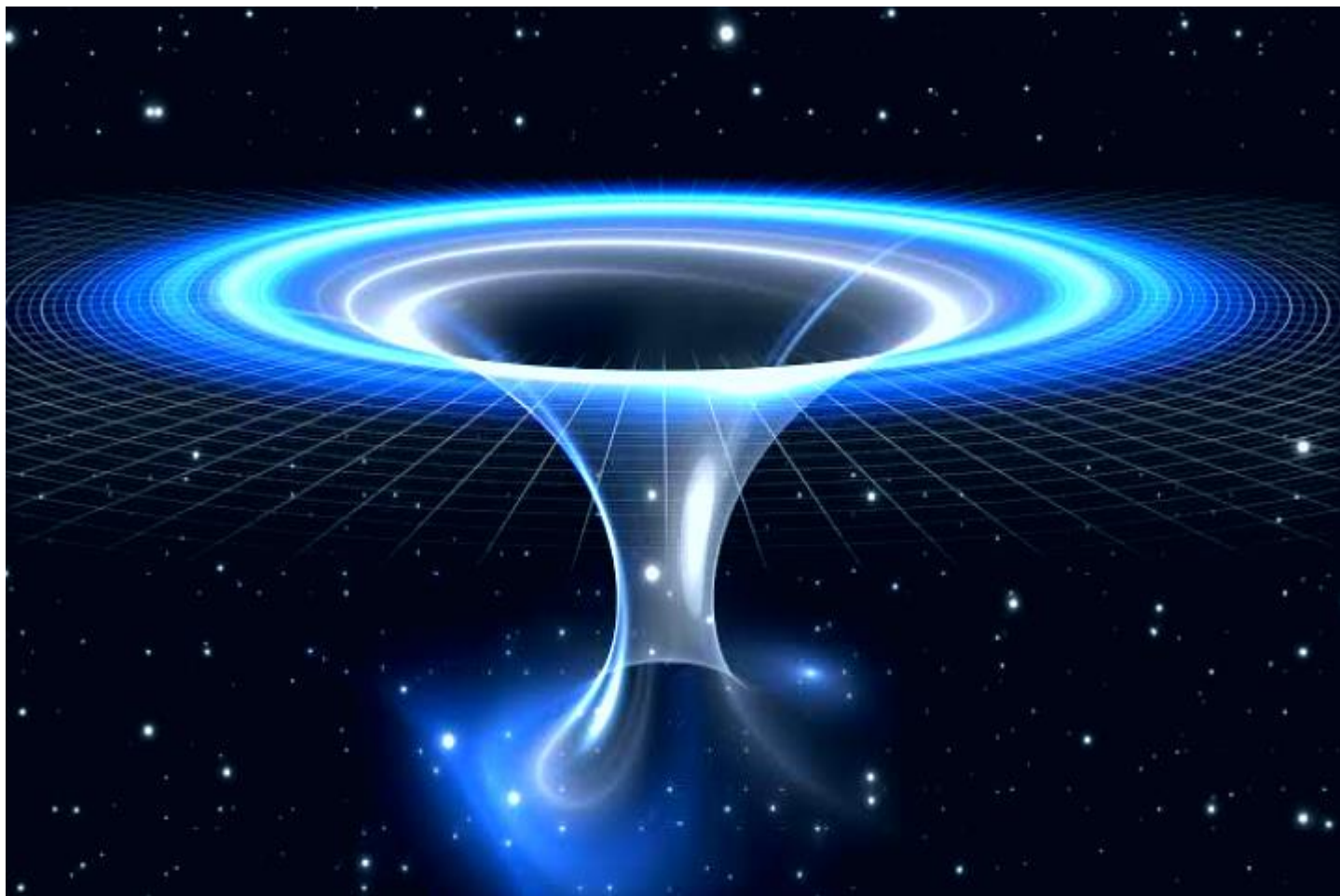
ქუბიტების გამოსადეგარი თვისება :

კვანტური გადახლართულობა

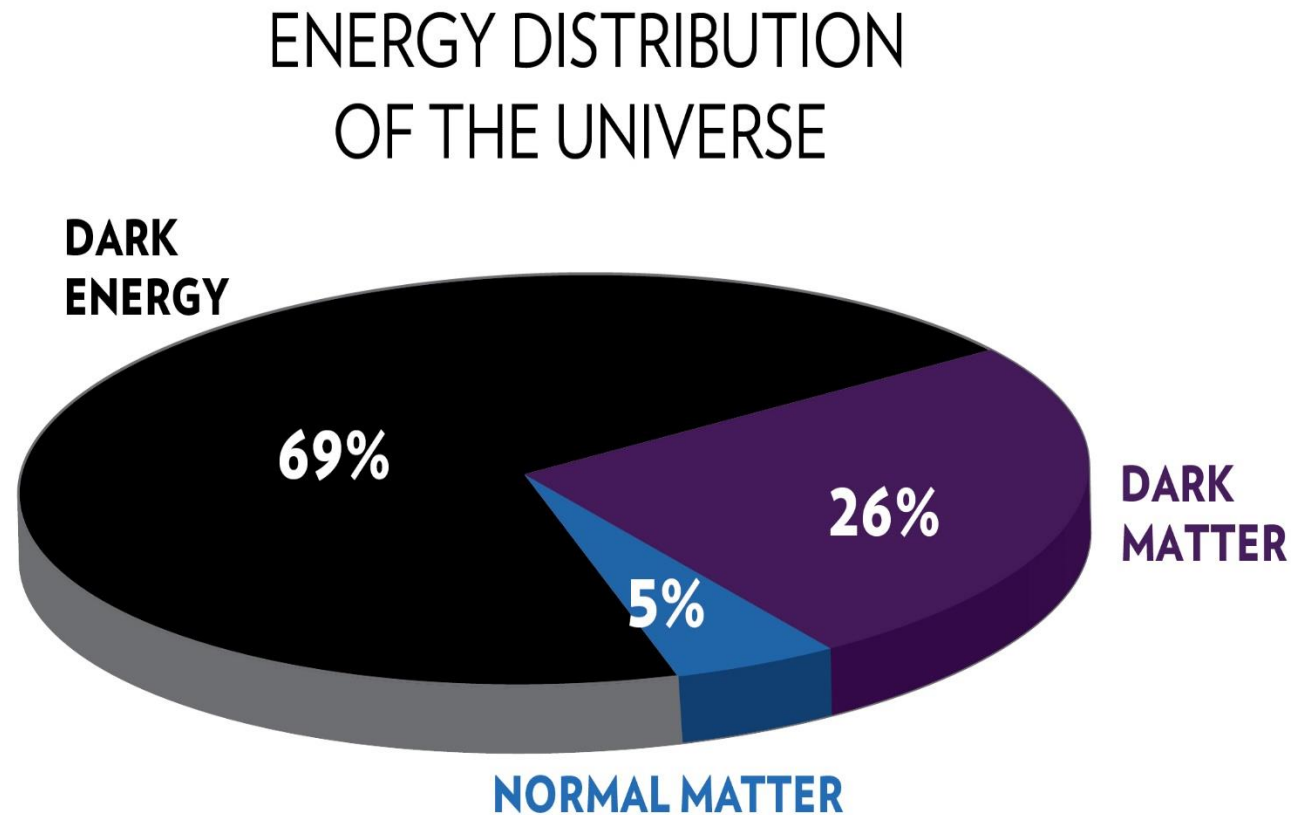
აინშტაინ-როზენის ხიდი

- არსებობს თუ არა ექსპერიმენტული მტკიცებულება იმისა რომ სივრცე და დრო გადახლართული კვანტური ინფორმაციებია?

მაქსიმალური ენტროპია - ბნელი ენერგია

კოსმოლოგიური კონსტანტა - ბნელი ენერგია

Hubble's Law & Constant

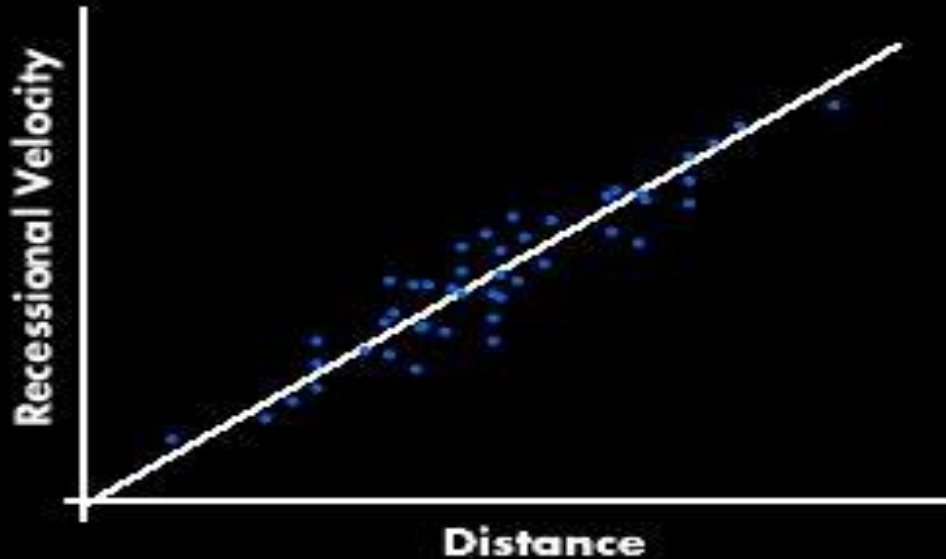
$$v = Hd$$

v = velocity

H = Hubble constant

d = distance

Also written as $v = H_0 D$

გალაქტიკების ვარსკვლავების მოძრაობისას
ექსპერიმენტს არ ემთხვევა მოსალოდნელი სიჩქარე
იმ ვარსკვლავებისთვის რომლებისთვისაც სრულდება
პირობა:

$$\frac{GM}{R^2} < cH$$

გალაქტიკებმა 'იციან' ჰაბლის მუდმივის/ ბნელი
ენერგიის შესახებ